

Suosituks

Nonni Mäkikärki, Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n toiminnanjohtaja

Rita Paqvalén, FT, tietokirjailija

Thomas Slätis, Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n hallituksen jäsen

Nämä suositukset perustuvat [Tulevaisuuden Lapinlahti. Kyselytutkimus 2020](#) -selvityksen vastauksiin ja niistä tehtyihin johtopäätöksiin. Vastaukset moniin kyselyyn vastanneiden huomioihin ja toiveisiin löytyvät Helsingin kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutusmallista, kaupungin hallintosäännöstä, kaupunginvaltuuston hyväksymistä strategisista ohjausdokumenteista sekä Lapinlahden sairaala-alueen asemakaavasta (2012) ja kaupunginhallituksen päätöksestä (22.6. 2020), joka käsittelee Lapinlahden tulevaisuutta. Suositusten otsikot perustuvat kyselytutkimukseen ja ne ovat työryhmän antamia.

1. Osallisuus ja vuorovaikutus

Helsingin kaupunkistrategiassa vuosille 2017–2021 todetaan, että kaupungin ”[t]oimivuus rakentuu tasa-arvolle, yhdenvertaisuudelle, vahvalle sosiaaliselle koheesiolle ja avoimelle osallistavalle toimintatavalle.” Tavoite asetetaan tässä asiassa korkealle: ”Helsinki vahvistaa asemaansa osallisuuden ja avoimuuden kansainvälisenä edelläkävijänä. Jokaisella helsinkiläisellä on oikeus kokea itsensä helsinkiläiseksi ja tehdä vaikuttavia tekoja yhteisönsä hyväksi.”

Kaupunkilaisten ja erilaisten sidosryhmien laajamittaisesta osallistamisesta on tarkemmin säädetty kaupungin hallintosääntöön pohjautuvassa osallisuus- ja vuorovaikutusmallissa. Mallin periaatteet ovat: “[h]allinnon avoimuus, selkokielineen ja monikanavainen viestintä, alueellinen osallistuminen, osallistuva suunnittelu ja budjetointi, asukaslähtöisyyttä edistävät käyttäjä- ja asiakasraadit, asiakaskokemuksen ja palautteiden hyödyntäminen, toimivat aloitekäytännöt sekä kansalaistoiminnan kannuste- ja tukimenettelyt”.

Tulevaisuuden Lapinlahti -kyselytutkimuksen vastaajista kolmasosa kokee, että kaupunkilaisia on osallistettu Lapinlahden tulevaisuuden suunnitteluun huonosti tai erittäin huonosti. Samalla valtaosa kyselyn vastaajista painottaa, että kaupunkilaisia ja asiantuntijoita tulisi kuulla ja osallistaa koko Lapinlahden entisen sairaala-alueen kehittämisprosessin ajan.

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää osallisuuden ja vuorovaikutuksen kehittämistä seuraavasti:

A. Asukas- ja asiantuntijatyöryhmä » KYMP

- Perustamalla Lapinlahden tulevaisuutta koskevan työryhmän, johon kuuluisi KYMPin toimialan virkhenkilöiden lisäksi mm. lähialueiden kaupunginosien asukkaita, Lapinlahden toimijoita, kulttuuriperintöalan asiantuntijoita, mielenterveysalan asiantuntijoita sekä osallisuuden asiantuntijoita. Työryhmä olisi monivuotinen ja aloittaisi toiminnan heti keväällä 2021.
- Jatkamalla alueen omistuksen, arvopohjan ja toiminnan suunnittelua kaupungin eri toimialojen, etenkin sosiaali- ja terveystoimialan asiantuntijoita huomioiden.

B. Osallisuuden edistäminen viestinnällisesti » KYMP | Media- ja asukasviestintäyksikkö

- Luomalla digitaalisia ja fyysisiä monikanavaisia keskustelualustoja, jossa yksikkö tiedustelee ja selvittää asukkaiden mielipiteitä ja kirjaa ne alueen suunnitteluprosessin tueksi.
- Pitämällä asukkaita ajan tasalla suunnitteluprosessin etenemisestä kattavasti ja selkokielellisesti hyödyntämällä monikanavaista viestintää, kuten edellä mainittuja alustoja, Kerro kantasi -palvelua ja muita internet-pohjaisia ratkaisuja.
- Analysoimalla tulokset ja tuomalla ne läpinäkyvästi ja todennettavasti päätöksenteon valmisteluun keskeisinä päätökseen vaikuttavina tekijöinä.

C. Pilottiryhmän käyttö tutkimustulosten vahvistamiseksi ja haastamiseksi » KYMP | Media- ja asukasviestintäyksikkö

- Todentamalla kyselytutkimuksen tuloksia pilottiryhmän avulla, jolla varmistetaan, ettei tutkimus heijasta laatijan ennakoasennetta, vaan kerää puolueettomasti mielipiteitä kaupunkilaisilta. Erityisesti lähialueen asukkaita, jotka edustavat suurinta osaa kyselytutkimuksen vastaajista, tulisi osallistaa tähän prosessiin.
- Varmistamalla mahdollisimman moniäänisen käyttäjäryhmän näkökulmat hakemalla yhteistyötä eri tahojen kanssa, kuten lastentarhojen opettajien ja muiden vastuunhenkilöiden, mielenterveyskuntouttajien ja heidän tukihenkilöidensä, saavutettavuuden asiantuntijoiden, kulttuurialan keskeisten järjestöjen ja yhdistysten sekä niin epävirallisten tahojen kuin kaupunkilaisaktiivimverkostojen ja nk. 4. sektorin toimijoiden kanssa.

2. Viestinnän saavutettavuus

Osallisuus- ja vuorovaikutusmallin mukaisesti Helsingin kaupungin viestinnän tulisi olla selkokielellistä ja monikanavaista. Kyselytutkimuksesta saatujen vastausten pohjalta voi todeta, että Lapinlahden tulevaisuutta ja siihen liittyvää päätöksentekoprosessia käsittelevässä viestinnässä on paljon parannettavaa. Lisäksi voi vastauksien ja vastaajien postinumeroiden pohjalta todeta, että vaikka Lapinlahti ja siellä tapahtuva toiminta on suurelle osalle vastaajille hyvinkin tuttu, alueen toiminta sekä tieto siitä, että Lapinlahden alue on kaikille avoin, ei välttämättä ole kaikkien helsinkiläisten tiedossa.

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää viestinnän saavutettavuuden kehittämistä seuraavasti:

A. Päätöksentekoprosessiin liittyvän viestinnän aktivoiminen » KYMP | Media- ja asukasviestintäyksikkö

- Ennakoimalla päätöksentekoa viestinnällä, jotta kaupunkilaiset saavat tietoa ennen päätöksentekoa ja voivat esittää kantansa kaupunginhallinnon tarjoamissa kanavissa
- Varmistamalla, että viestinnässä saavutettavuuden kriteerit täyttyvät sekä sisällöllisesti että teknisesti [saavutettavuusvaatimusten mukaisesti](#).

B. Nykyistä toimintaa käsittelevän viestinnän tehostaminen » KYMP | Media- ja asukasviestintäyksikkö

- Aloittamalla yhteistyön ja laatimalla yhteisen viestintäsuunnitelman Lapinlahden nykyisten toimijoiden kanssa, jotta tietoisuus alueen toimijoista ja toiminnasta kasvaa kaupunkilaisten keskuudessa.
- Monipuolisen ja monikanavaisen viestinnän kautta kaupunki voi varmistaa, että alue on aidosti kaikkien kaupunkilaisten ulottuvissa.

C. Opasteiden parantaminen » Keskushallinto » Rakentamispalveluliikelaitos (Stara)

- Valmistamalla alueelle saapuville kartan alueesta ja opasteita, jotka helpottavat alueella liikkumista ja palveluiden löytämistä.
- Lisäksi alueen rakennusten historiallista taustaa, nykyistä toimintaa ja avoinna olevia palveluita avataan kävijöille. Opasteiden ja kartan teossa Rakentamispalveluliikelaitos konsultoi alueella toimivia tahoja.

3. Sosiaalisesti kestävä toiminta

Kaupunkistrategian mukaan "[k]aupunki edistää dialogia sekä aktivoi heikommassa asemassa olevia osallistumaan." Strategiassa painotetaan myös, että "Helsinki edistää asukkaidensa mielenterveyttä, toimijuutta ja päihitteettömyyttä sekä vahvistaa ikääntyneiden toimintakykyä ja osallistumista – –". Strategian yhtenä "[t]avoitteena on, että asukkaat ja yritykset luottavat kaupungin toimintaan, että heidän todellinen vaikutuksensa toimintaan vahvistuu ja että modernit osallisuuskäytännöt parantavat väestöryhmien välistä ymmärrystä, yhdenvertaisuutta ja palvelujen laatua."

Ne toteutuvatkin kaupunginhallituksen vahvistamassa kaupunkiympäristölautakunnan päätöksessä (12.5.2020 § 265), jonka mukaan Lapinlahden "kokonaisuuden tulee mahdollistaa, että alueen historiaan nivoutuva mielenterveystyö sekä kaupunkilaisille avoin kansalaisjärjestö- ja kulttuuritoiminta säilyvät osana aluetta" (22.6.2020 § 401).

Kyselytutkimuksessa valtaosa vastaajista painotti ei-kaupallista tai puolikaupallista toimintaa sekä yleishyödyllistä, omaleimaista ja monipuolista, mielenterveyden tukemiseen tähtäävää toimintaa. Tutkimuksen perusteella täysin kaupallinen toiminta tai markkinaehtoihin perustuva kiinteistöhallinto ei ole sopiva ratkaisu. Myös mielenterveystyön jatkumo, kaikkien saavutettavissa olevaa kulttuuritoimintaa ja alueen kulttuuriperinnön vaaliminen nousevat tärkeiksi arvoiksi vastauksissa. Kyselyyn vastaajat kokivat alueen tärkeäksi kaupunkitilaksi, jonka tulee tuottaa hyvää paitsi vastaajalle myös muille ja tuleville sukupolville.

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää sosiaalisesti kestävänn toiminnan kehittämistä seuraavasti:

A. Toiminnan arvopohja » KYMP yhteistyössä sosiaali- ja terveys-toimialan psykiatria- ja päihdepalveluiden kanssa

- Varmistamalla, että alueelle suunniteltu tulevaisuuden toiminta noudattaa kaupunginhallituksen vahvistaman kaupunkiympäristölautakunnan päätöstä sekä vastaa kyselytutkimukseen vastanneiden asukkaiden toiveisiin.
- Soveltamalla arvopohjaa kaikkiin toimintamuotoihin: sekä ei-kaupalliseen, puolikaupalliseen ja pienimuotoiseen kaupalliseen toimintaan että yhteisö- ja yksilötoimijoihin.

- Kirjaamalla perustettavaan kiinteistöosakeyhtiön toimialaan ja arvoihin kaupunkiympäristölautakunnassa päätetyt (12.5.2020 § 265) ja kaupunginhallituksessa vahvistetut periaatteet (22.6.2020 § 401).
- Pitämällä tilojen, toiminnan ja koko alueen suunnittelun keskiössä pitkäjänteisyyden, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden kaupungin hyväksymien ohjausdokumenttien mukaisesti. Näiden periaatteiden ja painopisteiden toiminnallistaminen kattavasti ja ennakkoluulottomasti saattaa kaupungin lähemmäksi itselleen asettamia YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista, jotta kaupunki voi strategiansa mukaisesti ”erottautua globaalin vastuun paikallisen toteuttamisen edelläkävijänä” (YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteutuminen Helsingissä 2019).

B. Varmistetaan mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevän mielenterveystyön jatkumo Lapinlahden alueella

» Sosiaali- ja terveystoimiala, psykiatria- ja päihdepalvelut

- Kehittämällä yhteistyötä alueen kansalaisjärjestöjen kanssa ja luomalla Helsingin kaupungin sote-palveluiden ja Lapinlahden kansalaislähtöisten mielenterveystyötä edistävien ja ehkäisevien mielenterveystyön matalan kynnyksen avoimien toimintojen välille innovatiiviset, tiiviit yhteistyörakenteet. Esimerkiksi osallistuminen järjestöjen matalan kynnyksen avoimiin toimintoihin voisi liittää Helsingin kaupungin mielenterveyspalveluja käyttävien asiakkaiden hoitosuunnitelmiin, jolloin voitaisiin varmistaa, että palveluja käyttävät saavat tarvitsemansa tuen arjen sujuvoittamiseksi.
- Toteuttamalla mielenterveyskuntoutujien tuetun työllistymisen toimintamallia (IPS) yhteistyössä Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n kanssa, jolla on monen vuoden kokemus osatyökykyisten työllistämisestä. Yhteistyö sijoittuu luonnollisesti Lapinlahteen ja sen historialliseen jatkumoon ja vahvistaisi jo olemassa olevia mielenterveys- ja hyvinvointipalveluja sekä matalan kynnyksen toimintoja.
- Sijoittamalla Lapinlahden alueelle pysyvän matalan kynnyksen neuvontapisteen, jonne kaupunkilaiset voivat mennä ajanvarauksetta mieltä askarruttavien mielenterveyteen liittyvien huolien kanssa.

4. Puiston erityispiirteet

Kaupunginhallituksen vahvistamassa kaupunkiympäristölautakunnan päätöksessä (12.5.2020 § 265) säädetään, että ”puiston luontoarvot tulee ottaa huomioon ja turvata”. Lisäksi ”alueen suunnittelun ja mahdollisen lisärakennusoikeuden sijoittamiseksi suunnittelualuetta laajennetaan koskemaan nykyistä puistoaluetta laajemmin Länsiväylän alun aluetta, jotta suunnittelussa puisto on mahdollista säilyttää nykyisessä laajuudessaan” (22.6.2020 § 401). Helsingin kaupungin tilaamassa ja maisemasuunnittelu Hemgårdin vuonna 2004 toteuttamassa asiantuntijaselvityksessä todettiin, että ”puistoalue on kokonaisuutena historiallisesti ja kasvillisuudeltaan arvokas, ja sisältää myös maisemallisia ja virkistysellisiä arvoja. Nämä arvot tulee ottaa huomioon alueelle kohdistuvissa suunnitteluratkaisuissa.” Moni selvityksen vastanneista koki Lapinlahden puiston erittäin tärkeäksi paikaksi. Alueeseen liitettiin rauhan, levollisuuden ja jopa pyhän paikan kokemuksia. Puiston erityisluonne rauhoittumisen paikkana korostuu myös sen maantieteellisessä sijainnissa hautausmaan naapurina sekä siitä, että puistossa sijaitsevassa Alvilan talossa asuu edelleen mielenterveyskuntoutujia.

Vuosi 2020 nosti myös Lapinlahden puistoalueen suosioita kaupunkilaisten keskuudessa, ja vaikka monia tapahtumia peruutettiin Koronaviruspandemiatilanteen takia, puisto houkutteli ennennäkemättömän suuren määrän kaupunkilaisia. Puiston käytön lisääntyminen nosti esiin myös puiston infran puutteet, ja tämä näkyy myös kyselytutkimuksen vastauksissa. Välttämättömiä parannuksia alueen saavutettavuuteen ja infran parantamiseksi tulisi tehdä ennen ensi kesää. Puiston erityisluonnetta asukkaiden rauhoittumisen paikkana tulisi vahvistaa jo ennen Lapinlahden alueen varsinaista kehittämistä.

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää puiston erityispiirteiden kehittämistä seuraavasti:

A. Rauha, levollisuus ja sen säilyttäminen » KYMP » Asukas- ja yrityspalvelut, Alueiden käyttö (lupa-asiat)

- Huomioimalla puiston erityisluonnetta rauhallisena ja hiljaisena paikkana, kun erilaisia tapahtumalupia myönnetään ja toimintaa ja tapahtumia suunnitellaan puistoon. Lapinlahden puiston ei tulisi olla suurten tapahtumien, anniskelualueiden tai äänekkäiden tapahtumien puisto.

B. Puiston saavutettavuus » KYMP » kaupunkitila- ja maisemasuunnitteluyksikkö

- Lisäämällä alueelle jäteastioita sekä helposti saavutettavia penkkejä. Lisäksi alueen yhteyteen tarvitaan esteetön WC jo ennen kuin alueen pysyvästä ratkaisusta on päätetty.
- Huomioimalla alueen ympärivuotinen kunnossapito (mm. lumen auraus ja hiekoitus).

C. Puiston luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen » KYMP » Kaupunkitila- ja maisemasuunnitteluyksikkö

- Huomioimalla alueen käyttöä ja toimintaa suunniteltaessa Hemgårdin asiantuntijaselvitys vuodelta 2004, jossa todetaan, että ”arvokkaimmat kohteet ovat Lippukallion ympäristö, rantavyöhykkeet, puistoaukeamat, eteläosan maastonmuodot ja puuryhmät sekä sisääntuloalue lehmusrivistöineen”.

5. Hallinnollinen omistajuus

Helsingin kaupungin kiinteistöstrategiassa vuodelta 2021 linjataan, että kaupunki voi säilyttää käytössään tiloja, joiden omistamiseen liittyy ”muita strategisia syitä tai pitkän tähtäimen palvelutilatarpeita”. Lisäksi määrätään, että kaupunki parantaa sen ”omistamien kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten säilymistä edistäviä toimintatapoja”. Kaupungin kiinteistöpoliittisen ohjelman mukaan ”[m]uita strategisia syitä voivat olla monipuolisen kaupunkikulttuurin kehittäminen, jonkin alueen elävöittäminen ja kehittäminen tietyn kiinteistön avulla, [- -] tai jonkun kokonaisuuden turvaaminen nimenomaan julkisessa yleisessä käytössä. Monipuolisen käytön kehittäminen voi olla [- -] pysyvää ja tarvittaessa siinä voidaan käyttää kaupungin kiinteistö-yhtiömallia.”

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää hallinnollisen omistajuuden kehittämistä seuraavasti:

- Säilyttämällä Lapinlahden kiinteistö kokonaan kaupungin omistuksessa tai enemmistöomistajana kiinteistöosakeyhtiössä (vrt. Koy Kaapelitalo). Valtaosa vastaajista tuki ajatusta, että kaupungin omistajuus ja julkinen käyttö ovat tärkeimpiä lähtökohtia alueen tulevaisuudelle. Tämä kanta on selkeästi linjassa kiinteistöpoliittisen ohjelman strategian kanssa.
- Mahdollistamalla Lapinlahden sairaala-alueella puolikaupallista ja ei-kaupallista toimintaa, jota tukee selkeä enemmistö vastaajista. Vastaajat painottavat myös yleishyödyllistä, omaleimaista ja monipuolista, mielenterveyden edistämiseen tähtäävä toimintaa, joka olisi avointa kaikille. Kaupallinen toiminta on mahdollista, mutta sen ei pitäisi määrätä alueen toimintaa, vaan sen on sovittava alueen arvoihin.
- Tukemalla Lapinlahden alueen toimintaa verovaroin: vastaajien keskuudessa – joista 90 prosenttia on veronmaksajia Helsingissä – on valmius tukea Lapinlahden toimia. Kyselytutkimuksen mukaan alle yksi kymmenestä vastaajasta toivoi, ettei alueen rakennuksiin käytettäisi kaupunkilaisten verovaroja.

6. Kaupunkilaisten omistama kulttuuriperintö

Lapinlahden puolesta käyty 30 vuotta kestänyt taistelu ja tuhansien vapaaehtoisten työ sen eteen, että alue pysyisi kaikille avoimena ja hyvinvointia edistävänä paikkana kertoo paikan vahvasta merkityksestä kaupunkilaisille. *Maankäyttö- ja rakennuslain* (1999/132) ensimmäisessä pykälässä todetaan, että ”lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa.”

Kaupunginhallituksen päätös (22.6.2020 § 401) vahvisti kaupunkiympäristölautakunnan päätöksen (12.5.2020 § 265) mukaiset suuntaviivat, joiden mukaan ”alue säilyy riittävässä määrin luonteeltaan kaupunkilaisille avoimena rakennusten osalta ja koko laajuudeltaan puiston osalta”. Lisäksi ”rakennusten suojeluarvot säilytetään ja rakennukset korjataan”. Näihin suojeluarvoihin liittyy ympäristöministeriön vahvistama päätös rakennusten suojelemisesta (1994), joka määrää, että ”[r]akennuksia ympäristöineen tulee hoitaa ja käyttää siten, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy”. Näin ollen on keskeistä, että myös rakennusten ympäristö huomioidaan varsinaisen suojelukohteen kunnostuksen ja toiminnan ohella.

Alueen kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuinen arvo on lähtökohtana alueen vuonna 2012 vahvistetussa asemakaavassa, jossa korostetaan alueen säilyttämistä kokonaisuutena. Asemakaavamäärää, että puistoa tulisi säilyttää rauhallisena ja aidattuna oleskelupuistona ja rakennuksiin tulisi saada talon alkuperäisiä sairaalakäyttöä vastaavia toimintoja, kuten ”terapiatyötä palvelevia sosiaali- ja terveysalan toimintoja ja näihin liittyviä tuetun asumisen muotoja” sekä ”yleisölle avoinna olevia kahvila- ja muita julkisia tiloja rakennusten historialliseen luonteeseen sopivalla tavalla”. Asemakaavassa alueen kulttuurihistorialliset arvot koostuvat sekä puiston ja rakennusten arvoista että niissä olevasta kulttuuriperintöä kunnioittavasta toiminnasta. Voimassaoleva asemakaava yhdistettynä kyselytutkimuksen huomioihin ja selvityshenkilöiden raportissa esittämiinsuosituksiin antavat vankan pohjan suunnitteluprosessille, johon kaupunkilaiset ja sidosryhmiä tulisi osallistaa.

Kyselytutkimuksen perusteella työryhmä esittää kaupunkilaisten omistaman kulttuuriperinnön kehittämistä seuraavasti:

- Tunnustamalla Lapinlahden kulttuurihistoriallisen arvon ja sosiaalisen pääoman kaupunkilaisten yhteisenä kulttuuriperintönä.
- Tunnistamalla sen henkilökohtaisen ja kokemuspohjaisen tunteen, jota Lapinlahti alueena synnyttää monissa kaupungin asukkaissa, sekä huolehtimalla alueen suojelusta kaupunkilaisten voimavarana, asukkaiden identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistajana ja alueen historiaan liittyvän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolusta, kuten mm. [Bloombergin CityLab](#) -hankkeessa peräänkuulutetaan.
- Tekemällä Lapinlahdesta lippulaiva asukkaiden ja alueen omakseen kokevan yhteisön toteuttaessa käytännössä [eduskunnan vuonna 2017 hyväksymän](#) Euroopan neuvoston kulttuuriperintöpolitiikan toteutumistapoja tarkentavan nk. Faron puiteyleissopimuksen periaatteita. Lapinlahti tarjoaa Helsingille tilaisuuden olla rohkaiseva taho ja suunnannäyttävä keskustelussa kulttuuriperinnön mahdollisuuksista ja kutsua yleisö osallistumaan kulttuuriperinnön arviointiprosessiin. Kuinka moni eurooppalainen kaupunki voi näyttää vastaavanlaista esimerkkiä?

LÄHTEET:

Asemakaava Lapinlahden sairaala-alue, 20. kaupunginosa Länsisatama, Lapinlahti. Vahvistettu 23.5.2012 (piirustus nro 12046) <https://kartta.hel.fi/helreport/planpdfloader?id=12046> (Viitattu 16.2.2021)

Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä (Faro, 27.10.2005) www.museovirasto.fi/uploads/Kansainvalinen_toiminta/euroopan-neuvoston-puiteyleissopimus.pdf (Viitattu 16.2.2021)

Helsingin kaupungin kiinteistöpoliittinen ohjelma (ei päiv.), hyväksytty kaupunginhallituksessa 24.6.2019 www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2019/Keha_2019-06-24_Khs_28_Pk/6F3B56A1-72EF-C85B-920E-6B8D7D300000/Liite.pdf (Viitattu 16.2.2021)

Helsingin kaupungin kiinteistöstrategia (ei päiv.), julkaistu 01/2021 www.hel.fi/static/helsinki/valtuustoseminaari-2019/kiinteistostrategia.pdf (Viitattu 16.2.2021)

Kaupunginhallitus 24/2020 (22.6.2020). Kokouksen pöytäkirja, Helsingin kaupunki www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/kaupunginhallitus/esityslistat/asiakirja?year=2021&ls=11&doc=Keha_2020-06-22_Khs_24_Pk (Viitattu 16.2.2021.)

Kaupunkiympäristölautakunta 15/2020 (12.5.2020). Kokouksen pöytäkirja, Helsingin kaupunki www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/lautakunnat-ja-johtokunnat/kaupunkiymparisto-asiakirja?year=2021&ls=11&doc=Kymp_2020-05-12_Kylk_15_Pk (Viitattu 16.2.2021.)

Lapinlahden sairaalan puistoalue: suojelutavoitteet ja jatkosuunnittelun ohjeistus. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2004:4. Helsinki: Maisemasuunnittelu Hemgård <https://dev.hel.fi/paatokset/media//8d/8d7198281e879da653d7100264da2cddf44b93a9.pdf> (Viitattu 11.2.2021)

Maailman toimivin kaupunki: Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. (ei päiv.) www.hel.fi/static/kanslia/kaupunkistrategia/Maailman_toimivin_kaupunki_strategiaesite.pdf (Viitattu 11.2.2021)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999/132) www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132 (Viitattu 16.2.2021)

YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden toteutuminen Helsingissä 2019. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2019:24 www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/SDG-VLR-Helsinki-2019-fi.pdf (Viitattu 16.2.2021)